

Výzkumná skupina

Identity v pohybu: jazyk, hmotná kultura, náboženství a etnicita v raném středověku

-

Migrant Identities: Language, Material Culture, Religion and Ethnicity in Early Medieval Europe (MIndMe)

Zpráva o činnosti za rok 2017

Úvod

Výzkumná skupina MIndME zahájila svou činnost na počátku roku jako součást fakultní platformy *Humanities Research Centers*, konkrétně *Centra pro studium člověka a společnosti*. Posláním výzkumné skupiny je (1) navzájem propojovat jazykovědné, artefaktuálně zaměřené i historické obory napříč FF UK, a to při výzkumu sociálních identit a nástrojů/médií, jimiž byly v minulosti vytvářeny a vyjadřovány, (2) organizovat mezinárodní workshopy a konference, (3) intenzivně rozvíjet spolupráci s obdobně zaměřenými zahraničními výzkumnými centry a (4) stimulovat úsilí o významné grantové projekty.

Personální obsazení

V roce 2017 se na činnosti skupiny podíleli čtyři akademičtí pracovníci, pět doktorandů, jeden externí pracovník a zahraniční profesor v roli garanta. Dr. Jan Kozák bude v letech 2018–2019 nositelem projektu uděleného v rámci Marie Skłodowska-Curie Actions.

Garantující profesor:

Florin Curta, University of Florida, Gainesville, USA

Postdoktorští badatelé:

Tomáš Klír (Ústav pro archeologii)
Ondřej Tichý (Ústav anglického jazyka a didaktiky)
Jan Kozák (Ústav filosofie a religionistiky)
Ivo Štefan (Ústav pro archeologii)

Doktorandi:

Jiří Dynda (Ústav filosofie a religionistiky)
Barbara Oudová Holcátová (Ústav filosofie a religionistiky)
Marie Vaňková (Ústav anglického jazyka a didaktiky)
Helena Filipová (Ústav anglického jazyka a didaktiky)
Martin Janovský (Ústav pro archeologii)

Externisté:

Vít Boček (Ústav pro jazyk český AV ČR)

Výzkum

Skupina MIndMe usiluje o komplexní poznání interakce jazyka a hmotné kultury při vytváření sociálně-kulturních identit, zejména etnické a náboženské identity, a o poznání jejich vzájemného vztahu. Etnicita není vnímána jako biologicky nebo kulturně stabilní identita, ale jako způsob chování – jako cíleně vytvářený společenský konstrukt, udržovaný, předávaný a vyjadřovaný jazykovými nebo nejazykovými prostředky. Konkrétní náplní výzkumného projektu je analyzovat právě funkční interakci a vzájemnou zastupitelnost jazyka a hmotné či vizuální kultury v procesu vytváření etnicity v situacích migrace a jazykového i kulturního kontaktu v raném středověku. Během výzkumu se dále zaměříme na vztah mezi etnicitou a dalšími typy identit, zejména náboženskou identitou.

Realizace výzkumného projektu je rozdělena do tří hlavních částí, které byly stanoveny tak, aby pokryly významné situace migrace, kulturního kontaktu, jazykové expanze a vytváření identit v raně středověké Evropě. Vybrány byly situace atraktivní nejen pro medievalisty a specifický historický výzkum, ale z mnoha důvodů také pro současnou evropskou společnost. **První** projektová část „*Slované bez slovanštiny*“ se zabývá kontroverzní otázkou extrémně rychlého rozšíření slovanské etnicity a praslovanštiny napříč velkými částmi Evropy. **Druhá** projektová část „*Za hranicí křesťanství: staroseverské a slovanské náboženství*“ řeší obecnou otázku sociálně-kulturních hranic a identit na konkrétním příkladu christianizace severních a středovýchodních částí Evropy. Ve **třetí** projektové části „*Znovunalézání anglických identit: tři podmanění britských ostrovů*“ se soustředíme na poznání opakovaného přetváření identit v důsledku migrace a proměn nositelů centrální moci. Každá z projektových částí se opírá o originální empirický výzkum, pečlivou analýzu různých skupin pramenů a aplikaci nových metod. Všem projektovým částím je společná sociálně antropologická perspektiva; v první části je kladen důraz na archeologické prameny, ve druhé dominuje religionistická perspektiva a ve třetí filologické přístupy.

Stěžejní semináře a workshopy

Mimo průběžná setkání členů výzkumné skupiny, které měly formu otevřených seminářů, byl 19.–20. října 2017 v prostorách FF UK uspořádán mezinárodní workshop „*Language Contact and the Early Slavs*“, adresovaný živě diskutované otázce šíření slovanské etnicity a praslovanštiny. Byli to Byzantinci a Frankové, kteří z jazykově a geneticky mimořádně různorodé populace na svých hranicích „vytvořili“ etnické Slované, mezi nimiž se teprve později rozšířila praslovanština jako dorozumivací jazyk? V tom případě by nikdy neexistovala slovanská pravlast, časní Slované by jako celek nehovořili slovanštinou a dnešní Slované by neměli společné kořeny. Nebo se slovanský jazyk i etnicita šířily již od počátku současně, a to migrací, která zároveň strhávala a pohlcovala další jazykové a etnické skupiny? Na workshopu tuto problematiku vůbec poprvé společně diskutovali přední jazykovědci, slavisté, toponomastici, archeologové, historici a religionisté z různých evropských zemí i Spojených států a výsledky budou publikovány ve společné kolektivní monografii v heidelberské řadě „*Empirie und Theorie der Sprachwissenschaft*“. Ze členů skupiny MIndMe se workshopu aktivně účastnili Tomáš Klír, Ivo Štefan a Jiří Dynda.

Členové skupiny se dále aktivně účastnili většího množství konferencí a workshopů. Jan Kozák se ujal zvané zahraniční přednášky „*The Sound of Creation: The Parallels between Old Norse Cosmogony and Eschatology*“, Traditional Cosmology Society, 18. ledna 2017, University of Edinburgh, UK. Ondřej Tichý hlavní přednášky na konferenci ICAME 38 „*English Diachronic Corpus Linguistic: Prague Themes*“ 24. května 2017.

Zahraněční spolupráce

V průběhu roku jsme rozvíjeli nebo nově navázali mezinárodní spolupráci s badateli na různých univerzitních pracovištích. Intenzivní partnerství bylo navázáno s badatelským týmem „*The Long History of Identity, Ethnicity and Nationhood*“ (dr. Ilya Afanasyjev, TORCH – The Oxford Research Centre in the Humanities), jenž na rok 2018 plánuje tematicky rozšířenou obdobu pražského říjnového workshopu. Dalším výsledkem tohoto workshopu byla shoda účastníků sjednotit úsilí, které by mělo v následujících letech vyústit v podání společného evropského výzkumného projektu.

Grantová činnost a publikační výstupy

Členové výzkumné skupiny MIndMe jsou zařazeni do různých výzkumných projektů, kterým dedikují své publikační výstupy. Konkrétně jsou členy Progresu Q7 „*Centrum pro studium středověku*“, Progresu Q14 „*Krise racionality a moderní myšlení*“, výzkumného projektu GA ČR 17-09663S „*Mýtus jako konstitutivní výjimka*“. Mgr. Jiří Dynda je řešitelem výzkumu podpořeného GA UK č. 130517, „*Bohové a běsi: Církevněslovanská homiletika a slovanské pohanství*“. Tomáš Klír a Ivo Štefan se podílí na řešení výzkumného projektu GA ČR 16-20763S „*Krajina středověké Prahy*“. Ondřej Tichý je organizačně zapojen do přednáškového cyklu „*Medieval Social Conflicts and Contrasts*“, grantu „*Digital Editing of Medieval Manuscripts*“ a přednáškové činnosti v rámci „*DARIAH: Beyond Editing: Advanced Solutions & Technologies*“, Praha 4-8 září.

Členové výzkumné skupiny v průběhu roku připravili rukopisy dvou monografií a 5 studií v kolektivních monografiích, které byly odevzdány k redakčním úpravám a podle plánu vyjdou v následujícím roce. Další studie vyšly v průběhu roku 2017.

Odevzdané a dokončené rukopisy:

Klír, T.: *Social Context of the Slavic-German language contact : North-eastern Bavaria and the Eger region in the Early Middle Ages* – studie v kolektivní monografii v rámci řady „*Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas*“ (Bd. 82).

Klír, T.: *Language, Ethnicity and Material Culture: North-Eastern Bavaria in the Early Middle Ages* – dílčí studie v monografii z workshopu „*Language Contact and the Early Slavs*“, plná verze plánována jako monografická studie.

Štefan, I.: *Beginnings of Slavs in Central Europe as cultural change: Viewpoint of archaeology* – studie v monografii z workshopu „*Language Contact and the Early Slavs*“.

Dynda, J.: *České a moravské pohanství* – studie v kolektivní monografii Martin Wihoda – Ivo Štefan (eds.), *Kostel Panny Marie na Pražském hradě: Dialog archeologie a historie nad počátky křesťanství v Čechách* (Prameny české historie, sv. 3), Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018.

Dynda, J.: *Religion with no voice: Literary construction of Slavic paganism* – studie v monografii z workshopu „*Language Contact and the Early Slavs*“.

Kozák, J.: *Óðinn: Mýtus, rituál a iniciace*, Herrmann a synové, Praha 2017 – monografie v tisku.

Tichý, O.: *Lexical obsolescence and loss in English: 1700–2000*. In: *Applications of Pattern-driven Methods in Corpus Linguistic*. Eds. Jukka Tyrkko and Joanna Kopaczyk. John Benjamins – článek v kolektivní monografii.

Vyšlo 2017:

Kozák, J.: „*Psychedelický rituál*“, in: *Fenomén psychedelie*, Filip Tylš a kol., dybbuk, Praha 2017 – kapitola v kolektivní monografii.

Tichý, O. – Čermák, J.: *Consonant clusters and lexical loss in (Early) Middle English*. In: *Diachrony of English Words and Constructions*. Eds. Jerzy Nykiel et al. Peter Lang

Tichý, O.: *Nástroj na tvaroslovnou analýzu staré angličtiny*. *Časopis pro moderní filologii*, 99, 1, 40–54.

Doktorandi:

Marie Vaňková – práce na databázi středoanglických grafémů. Dizertační projekt byl prezentován na konferenci Biennial Conference on the Diachrony of English (4.–6.7. 2017, Tours), titul: „*Detailed Analysis of Spelling in the texts of the Poema Morale: Exploring the Potential of Computer Processing*“.

Barbara Oudová Holcátová – práce na dizertačním projektu „*Pre-islamic Arabia*“.

Helena Filipová – práce na dizertačním projektu „*Český překlad staroanglického Andrease s poznámkami a komentářem*“.

Výhled na rok 2018

Na rok 2018 je plánováno zejména uspořádání druhého mezinárodního workshopu na téma *Slavic Paganism as Cultural Identity: Problems of Heterogeneity and Syncretism*. Ten se uskuteční na podzim 2018 a bude vycházet zejména ze záměru druhého bloku badatelské skupiny a bude zaměřen na problematiku utváření identity v rámci slovanského předkřesťanského náboženství v jeho kontaktu s kulturou křesťanství. Zároveň ovšem úzce tematicky navazuje na letošní workshop *Language Contact and the Early Slavs*. Pozváni budou nejvýznamnější zahraniční badatelé zabývající se slovanským pohanstvím z medievistického, archeologického, kulturně-antropologického a religionistického hlediska.

Skupina MIndMe a její členové budou v roce 2018 usilovat o univerzitní podporu v rámci soutěže Primus, materializovat stávající zahraniční spolupráci do podání evropského výzkumného projektu, účastnit se zahraničních konferencí nebo workshopů a dodávat příslušné publikační výstupy.